

- dum Justitiam naturalem; solvit enim glos. in d. §. in V. naturaliter, explicando, id est de Jure Gentium, quia tali Jure fuit consideratum expedire in Repub. ne contractus tales rescindatur, ad evitandas litium vexationes, Valerus de differentiis utriusque fori, in V. contractus differentia l. vers. sed predictis.
- 23 Secundò tollitur obiectum, quod ideo contractus non sit iustus, quia in foro externo non rescinditur, Covar. lib. 2. varar. resol. c. 4. num. 11., & in explicatione reg. professor. male fidei secunda p. relectionis §. 11. nu. 4. Vers. Rursum idem Hadrianus, multa enim tolerantur in foro externo ad evitanda graviora mala, cap. duo mala diff. 13., dum ex duobus malis minus eligitur; sicuti tolerantur in Republica Meretrices, licet forniciatio, Jure naturae, & divino, sit prohibita, sed ad evitanda graviora mala, ad eruditè tradita per Lezanam Confl. 46. per totum, ita in foro externo non rescinduntur contractus in quibus contingit deceptio infra dimidium, quia majus bonum, seu minus malum consideratur evenire in Repub., quam quod litibus innumeris, Cives vexentur, & Tribunalia nimio litigantium concursu opprimantur, Barbosa addictam l. 2. num. 98. C. de rescind. vendit.
- 24 In foro tamen conscientia, non id est justus, & licitus est talis contractus, infra dimidium laesius, sed contrahens decipiens tenetur ad restitucionem, seu ad refectionem damnorum, dummodo non esset quid modicum, quod inter partes non esset in consideratione, ad notata per Navaram in cap. qualitas num. 45. de pœnit. d. 5., & ad allegata per Farinac. Fragm. Crimin. V. decipere num. 43., & seqq., Valerius de differentiis utriusq; fori, in V. contractus diff. p., Barbosa in d. l. 2. C. de rescind. vendit. num. 114., & seqq., ad Scacciam de commerciis §. 1. q. 7. p. 2. ampliat. 10. num. 49.
- 25 Sciens tamen vitium, adhuc sponte tanti emens, non est deceptus, sed quod excedit justum pretium, censetur donare. Barbosa in d. l. 2. num. 51. C. de rescind. vend., Farinac. supra num. 41., dixi (adhuc sponte tanti emens), quia si necessitate, aut egestate ceactus, non censetur donare, ad allegata per Farinac. d. V. decipere num. 51., unde illa clausula solita apponi in contra-
etu venditionis, (Et si plus valet, donet),

si non sit de modico, censetur perfunctoriè, & potius de styllo Notariorum apposita, quam ex mente contrahentium, Marta de clausulis claus. 363. num. 5., Tuscb. litera C. concl. 304. num. 12., Barbosa de clausulis claus. 58. nu. 2., si verò excessus sit de modica quantitate, quia tunc excluditur prodigalitas, & laesio non sit considerabilis, suum effectum donationis operatur, Marchesan. de commiss. p. 2. de restitut. in integrum §. 5. num. 6. folio mibi 168., Barbosa supra num. 3., ratio autem cur emens, aut vendens, necessitate, aut egestate coactus, non censeatur donare excessum, est, quia necessitas, aut gravis egestas, excludit voluntarium spontaneum, Stracca de Mercatura p. 2. rub. de statu Mercat. sub num. 7., Barbosa in d. l. 2. num. 51. & num. 116. vers. secundus casus, Cepolla de simulat. contract. num. 24., & 27., quod etiam habet locum in minore, foemina, rustico, qui ex ignorantia, vel levitate censetur consentire hujusmodi contractui, & clausulae, etiam si Notarius apponenter, se illos certificasse de virtute hujus clausulae, & renuntiasse beneficio legis; quia adhuc præsumuntur renuntiasse ex levitate, imprudentia, & ignorantia, ad allegata per Barbosam d. l. 2. num. 66., & eo casu data laesione, neq; contrahentes, neque Notarius sunt tuti in conscientia.

26 Quod dixi de laesione, ob vitium non manifestatum, dicas etiam proportionaliter de rei pretiositate à venditore ignorata, & ab emptore cognita, propter quam ignorantiam, vendens viliori pretio, quam justitia exposcat, emptor non est tutus in conscientia, vel sit gemma, vel pictura, in manu mulieris, vel rustici, posita; unde laedens tenetur pretium supplere, vel contractum rescindere, etiam in foro exteriori, si laesio sit ultra dimidium. Barbosa d. l. 2. num. 105., Farinac. d. V. decipere num. 45., ubi num. 46., quod si ex utriusque contrahentium ignorantia laesio contingeret, adhuc superveniente scientia, vel rescindenda est venditio, vel supplendum est pretium, ut Justitiae comutativa servetur aequalitas.

27 Venditor potest negligentia culpam, & pœnam incurere, si facta venditione, cum pacto redimendi E. G. infra quinquennium; alias venditio intelligitur absolute, & res irrecuperabiles, tunc enim elapsa quin-

- quinquennio, & neglecta recuperatione, in pœnam, non potest amplius redimere, Gratian. discept. for. cap. 26. nu. 29., & 52., Surd. decis. 34. ad finem, Antonell. de tempore legali lib. 1. cap. 5. nu. 3., & cap. 21. n. 4., cap. 65. num. 13., & 14., neque potest conqueri, quod minus vendiderit, id est; sit laesus, nam cum pacta sint pars pretii, diminuunt valorem rei, l. fundi partem ff. de contraben. empt., Pigant. ad Statut. Ferrarie rub. 97. num. 58., Bonacina de censibus disp. 3. q. 4. puncto unico num. 7., unde res vendita cum hoc pacto minus valuit, & venditor, qui pactum apposuit ad sui favorem, ipse reddit rem minus pretiosam, & sibi debet imputare si neglexit redimere.
- 28 Solet autem queri, quantum diminuit hoc pactum de recuperanda re vendita, de justo pretio, & remittitur iudicio prudentis, regulato tamen à circumstantia longioris, vel brevioris temporis; nam facultas de redimendo quandocunque venditori placuerit, solet diminuere justum pretium, in tertia parte, si verò ad breve tempus, ut ad quinquennium in sexta parte, Pigant. d. rub. 97. sub nu. 58., Antonell. de temp. legali lib. 1. cap. 65. num. 13., Calvin. de aequit. lib. 3. cap. 273. nu. 31., Mantica de tacitis, & ambigu. convent. lib. 4. tit. 20. num. 43., Mascal. de probat. Concl. 447. num. 7., Rota decis. 293. num. 15. p. 4. tom. 2. recent., Farinac. report. de contract. in frag. V. Pactum num. 19.
- 29 Negligentia etiam contrahentium, operatur ut res pereat negligentia; id est si completa venditione, venditor negligat consignare, & tradere rem emptori, ad quod sufficit unica interpellatio Cerro decis. 42. n. 1., & interim pereat, sibi perit l. cum autem insit. de empt., & vendit., l. si una 15. ff. de periculo, & commodo rei emptæ, Barbosa in l. 1. num. 24. C. de peric., & commod. rei empt., si verò negligentia sit ex parte Emptoris, vel in exburando pretio, vel in receptione, & transportatione rei, tunc sibi perit, Antonell. de tempore legali lib. 1. cap. 36. num. 13. Vers. unde si emptor, per tex. in l. quod quis de reg. Jur. & cap. damnum, quod quis de reg. Juris in 6. l. cum autem emptio Insit. de empt. & vend., & sic periculum ejus est, qui est in culpa, ad allegata per Negusant. de Pignor., & hypot. p. 2. member. 3. quintæ partis principalis num. 26. Vers. septimo requiritur.
- 30 Quinimum negligente Emptore pretium solvere, poterit Venditor rem alteri vendere, & recepto pretio, huic secundo rem consignare, & tradere, quia attenta negligentia primi emptoris, contractus habetur pro infecto, ac propterea Venditor non incurrit crimen stellionatus, ad notata per Menoch. de arbitr. Jud. cap. 381. num. 18., Antonell. de temp. leg. lib. 1. cap. 54. num. 1., Gratian. discept. for. cap. 523. num. 5., Surd. decis. 220. num. 15. 16., solum posset esse difficultas, quando Emptor incurrit negligentiā in solutione pretii, & recurredum est ad dicta in prima parte; continget autem si infra tempus determinatum non solvat, quia dies interpellat pro homine, vel interpellatus, & monitus non solvat, vel postquam venditor implevit tradendo rem, ipse emptor non implet; licet in hoc casu aliter sit regulandum, cum res semel emptori tradita, non ei est auferenda, nisi servato Juris ordine, Coc. decis. 2235. num. 5.
- 31 Quæ non habent locum habita fide de pretio, quia tunc dominium translatum est l. quod vendidi ff. de contrab. empt., nisi expressè resseretur Coccin. decis. 2235. nu. primo, & si emptor negligat solvere pretium, contractus non habetur pro infecto, sed agendum est ad pretium, Gratian. discept. for. cap. 523. num. 18. 19., Antonell. dicto cap. 54. num. 8., & lib. 4. cap. ultimo n. 15., Coccin. decis. 1480.
- 32 Utrum negligens emptor solvere pretium rei emptæ, & sibi traditæ, teneatur ad fructus recompensativos per difficultis visa est quæstio, nisi ob dilatam solutionem venditor patiatur damnum, vel lucri cessantis, vel damni emergentis, quatenus implicaret pretium in mercatura, vel in emptione rei fructiferæ, vel sibi sequatur damnum, ex quo non potuit reparare domum, reficere molendinum, & similia; in quo sensu concors est omnium sententia, emptorem teneri; sed si contingat, quod venditor habeat fidem de pretio, quo stante Emptor non est negligens, nec morosus, quia volenti, & consentienti non fit iniuria, l. 1. §. usq. adeò ff. de Jure Jur., l. 1. ff. de action. empt., & vend., l. nemo 187. ff. de reg. Jur. cap. scienti de reg. Jur. in 6., utrum tunc liceat venditori exigere fructus recompensativos, vel ex pacto inito, inter vendito-

rem concedentem dilationem ad solvendū, cum tali pacto, & emptorem ementem, cum tali pacto, vel tali pacto non apposito, est magna dissensio inter Doctores.

- 33 Plures enim Theologi relati per *Dianam* p. 4. tract. 4. resol. 139., *Valerum de differentiis utrinque fori*, *V. usura differentia* 13., *Beta part. 1.*, *casu ultimo*, *Bonacina de contract. disput.* 3. q. 2. puncto 7. §. 1. num. 5., *Sanchez Opuscul. lib. 1. cap. 17. num. 21.*, *Gibelin. de usur. compensat. lib. 2. cap. 52. artic. 5. à num. 12.*, & seqq., & dixerat de negotiat. lib. 4. c. 4. artic. 7. consečt. 2. num. 4., existimant non licere venditori, vel cum pacto, vel sine pacto, accipere ab emptore fructus compensativos, quia dicunt esse usuram, Jure Divino, & humano, & sacris canonibus omnino damnata; eo quia dilatio concessa solutionis nil aliud est, quam mutuum tacitum, recipiens ergo aliquid, recipit lucrum ex mutuo, & est usura damnata; tum quia vendens habita fide de pretio, transfert dominium rei venditae in emptorem, ad tradita per *Manticam de tacitis*, & *ambiguis conventionibus* lib. 4. tit. 24. sub n. 15., fructus autem sequuntur dominium, *l. fructus*, *l. fundo*, *l. ex diverso ff. de rei vendic.*, id est in confessio apud omnes, quod res fructificat suo domino; debet ergo res empta fructificare emptori, non venditori; deinde pecunia pro pretio debita, non est fructifera, & consequenter non potest assignari, ex quo fundo, vel quo titulo venditor velit exigere aliquid ob dilatam solutionem, hinc *Gibelin. locis citatis supra allegatis*, per extensum ostendit, non posse assignari cuius rei fructus, qui dicuntur compensativi, in hoc casu sint compensativi; tum etiam quia certum est, quod periculum rei emptae stat apud emptorem tamquam rei dominum, ex quo habita fide de pretio, contractus est perfectus, *l. 1. C. de peric.*, & *commod. rei venditae*, ubi late allegat *Barboſa* num. 3., ad eum autem fructus spectant, ad quem spectat periculum, quia qui sentit commodum, debet sentire, & incommodum, & è contra, *l. secundum naturam ff. de reg. Jur.*, *l. quia poteras ff. ad Trebell.*, *reg. qui sentit. de reg. Jur.* in 6., consentiunt plures Juristæ.

- 34 Attamen communior Juristarum sententia, cum quibus Theologi magni nominis

consentijunt, est quod licet venditori in eo casu exigere ab emptore usuras non lucrativeas, quæ Jure Divino, naturali, & canonico sunt prohibitæ, sed compensativas, quæ omni Jure dicuntur licite, & sic non solum pro foro externo, sed etiam pro foro conscientiæ, hanc sententiam semper secuta est *Sacra Romana Rota*, ut vide re est *Coccin. decis. 275. num. 5.*, *decis. 1084.*, *decis. 1331.*, *decis. 1401.*, *Ludovis decis. 297.*, *Cerro decis. 891.*, *Ottobon. decis. 2.*, *Belmont. decis. 56. num. 14.*, *Gratian. discept. for. cap. 939. num. 16. 19.*, *Sperell. decis. 118.*, & *decis. 119.*, *Leotard. de usur. q. 3. num. 16.*, *q. 4. num. 34.*, *q. 27. num. 2.*, & *51.*, *q. 71.*, *q. 83.*, *Pigant. ad Statut. Ferrarie p. 1. rub. 93. num. 23.*; *Mantica de tacitis*, & *ambigu. convent. lib. 4. tit. 24. à n. 5.*, & seqq., *Ca-gnol.*, *Barboſa*, & fere omnes; qui scripserunt in *l. curabit Preses C. de action. empt.*, & *vend.*, quæ in hoc artic. est famosa, ubi *Jo. Baptista Lopus*.

- 35 Fundamentum est, quia in *l. curabit Preses C. de action. empt.*, & *vend.*, *l. Julianus* §. ex vendito ff. de *action. empt.*, & *vendit.*, *l. 2. C. de usur.*, id expresse omnino conceditur, & non solum quando emptor esset morosus, & negligens, sed etiam quando nulla intercesserit mora, ut expresse dicitur in *d. l. curabit.*, per quæ verba observat, *Rota coram Coccino*, quod tollitur mora, quæ alias requireretur *decis. 1331. nu. 9.*, quarum legum dispositionem militare pro foro conscientiæ, etiam dixerunt, quia fundatur in æquitate; existimant etiam non esse æquum, ut emptor fruatur re, & pretio, venditor vero careat utroque.

- 36 Sed in explicando hanc æquitatem, non eodem modo procedunt omnes D.D. hujus sententiae sectatores; aliqui enim dicunt fundari in mora, & negligentia emptoris, nam in contractibus correspondivis uno implete, alter tenetur simul, & statim implere, non implendo autem (ut in nostro casu) emptor non exbursando pretium, statim ac rem emptam recepit dicitur in mora irregulari, quæ non ex lapsu diei certi, neque ex interpellatione incurrit, quæ diceretur mora regularis, sed ex solo implemento alterius, quæ tamen non incurrit per solam clausulam constituti, sed per realem traditionem, *Bentazol. clausula 41. glos. 3. num. 2.*, *Antonell. lib. 4. cap. 6. num.*

- ri, si sponte consensit.
41 Quartus explicandi modus est, in casu *l. curabit*, decerni, fructus deberi venditori favore minoritatis, ac propterea dicitur, licet nulla intercesserit mora, quæ de regulari intelligitur, ad exonerandum minorem ab onere interpellandi.

- 42 Attamen nec minor ætas sufficit ad justificandas usuras, quæ alioquin sunt intrinsecè malæ, *cap. super eo de Usuris*, *Rodic. de annuis reddit lib. 3. q. 7. num. 92.*, neque semper tales contractus emptionis, & venditionis habita fide de pretio, & dilata solutione, celebrantur cum minoribus, sed ut plurimum cum majoribus, nechabitibus tale privilegium, & tamen universaliter contratum licere, afferunt communiter Auctores hujus secundæ sententie, ut videre est apud *Gratian. discept. for. cap. 939. num. 16. 19.*, *Sperell. dictis decis. 118.*, *Covaruviam varian. resol. lib. 3. cap. 4.*

- 43 Quintus modus explicandi est, *Rebelli de Just.*, & *Jure p. 2. lib. 9. q. 16. sec. 1. nu. 11.*, hos fructus deberi in pœnam negligentiae, seu moræ irregularis, quatenus emptor tenetur statim solvere pretium, ac rem recepit, & non solvit. Verum supra ostensum est, quod consentiente venditore, & concedente dilationem ad solvendum, nulla est mora, nulla negligentia, nulla culpa, & consequenter non est locus pœnae.

- 44 Sextus modus explicandi est, quem tetigit *Rota coram Coccino decis. 1084. sub nu. 5.*, & *6.*, & *decis. 1046. num. 1.*, quod illa dilatio, seu pactum est pars pretii, & dixit *decis. 320. n. 2. 3.*, certum autem est, quod hujusmodi pacta in favorem emptoris, debent augere pretium rei, *ad tex. in l. fundi partem ff. de contrahaben. empt.*, *l. si sterilis 5.*, *si tibi fundum ff. de action. empt.*, & *vendit.*, *Merenda lib. 2. cap. 28. num. 14.*, & seqq., *Scaccia de comere* *5. 1. q. 7. p. 2.*, *ampliat. 8. num. 154.*, *Sperell. decis. 119. num. 32.*, loco autem augmenti pretii, dantur fructus compensativi, & hoc augmentum habet tractum successuum, sicut, & pactum differendæ solutionis.

- 45 Differt tamen, an dilatio sit concessa ad tempus determinatum, aut ad beneplacatum emptoris, vel absolute, id est nec ad tempus determinatum, nec ad beneplacatum, quia primo casu dilationis concessæ pactum censetur pars pretii ad favorem debitoris
Nnn